

Список використаних джерел

- Бойко, В. М. Зміни до програми з географії 6–11 класи ЗСО: у форматі презентації. (2022). *Географія.UA*. <https://www.facebook.com/groups/974418312728454/permalink/1899848913518718>
- Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 н.р. (2022). Лист МОН від 19.08.2022 р. №1/9530-22 <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.14.heohrafiya.20.08.2022.pdf>
- Кобернік, С. Г., Коваленко, Р. Р., Гільберг, Т. Г., Даценко, Л. М. (2021). Модельна навчальна програма «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Heohrafiya/Heohrafiya.6-9%20kl.Kobernik.ta.in.06.05.22.pdf>

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ГРИ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Надія Бібік,

головний науковий співробітник,
відділ початкової освіти ім. О.Я. Савченко
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

binam8@ukr.net

Модернізація початкової освіти висуває на чільне місце проблему формування в молодших школярів повноцінної навчальної діяльності, у надрах якої дозрівають основні зміни особистісного характеру.

Джерелом і засобом дослідження цієї мети може стати гра. За влучним висловом Л. Виготського, гра слугує дев'ятим валом дитячого розвитку. На гребні цієї стихії загострюються вияви творчих ресурсів особистості, активізуються її внутрішні сили, зумовлюється пріоритетний вектор розвитку.

Водночас гра компенсує навчальні навантаження, забезпечує автодидактизм у засвоєнні пізнавальної інформації, мотивує сприйнятливість до нових знань, прагнення успіху й перемоги над труднощами.

Тривалий період гра визнавалась простором дошкільної педагогіки. Погляди на її використання в шкільному навчанні досить суперечливі. Від беззастережного утвердження ігрового навчання (Ш. Амонашвілі) до заперечення «забавляної» педагогіки, що може гальмувати формування повноцінної навчальної діяльності молодших школярів (К. Ушинський).

Очевидно, що нові соціально-педагогічні умови і актуальні запити шкільної освіти створюють об'єктивну потребу для осмислення сутності і можливості забезпечення ігрової діяльності учнів в новій ситуації функціонування школи.

Критично-рефлексивний стиль розгляду базових понять з обраної проблеми дозволяє узагальнити погляди на психологічну природу гри. Це, передовсім, теорія атавізму (С. Холл): гра як переборення інстинктів предків, «надлишку сил» (Г. Спенсер), як продукт певної культури (Е. Еріксон); «функціонального задоволення» (З. Фрейд); боротьби двох світів – тенденцій егоцентричної і примусової соціалізації (Ж. Піаже).

Методологічне різноманіття, суперечливість інтерпретації даних про гру дали підставу С. Рубінштейну заявити, що гра – доступна для дитини і незбагненна для вченого.

У результаті напрацювань в теорії гри окреслено її розвиток у становленні навчальної діяльності. Остання дістає мотиваційну естафету від ігрової. Гра породжує навчальну діяльність також і з погляду вироблення у дітей довільної соціальної поведінки, підпорядкування певним правилам, нормам, приписам; додержання статусного порядку (престижна – непрестижна роль), визнання авторитету лідера, колективної оцінки відповідності ролі певним правилам; почуття належності до групи та ін.

Дидактичні цілі застосування гри в навчанні молодших школярів мають співвідноситись із вимогами до очікуваних програмових результатів, слугувати набуттю умінь учитися. Це, зокрема, розвиток умінь порівнювати, визначати головне, знаходити ознаки явищ, диференціювати їх на істотні і неістотні; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

У теорії гри обґрунтовано модель ігрової діяльності. Структурно вона має бути системно упорядкованою сукупністю взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів (мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуально-операційний, контрольно-оцінний і результативний).

Науково місткою і теоретично значущою є система поглядів учених і практиків на педагогічне керівництво ігровою діяльністю. Вона характеризується культурно-історичним розумінням походження гри, змінюваності провідних видів діяльності впродовж онтогенетичного розвитку людини, соціалізуючого значення гри в розвитку особистості учня (Н. Кудикіна).

Ігрова діяльність штучно не відокремлюється від цілісного навчально-виховного процесу початкової ланки. Гра розглядається не автономно, а на засадах інтеграції з іншими видами діяльності і організаційними формами з їх взаємопроникненням: навчальної і трудової, навчальної і спортивної, дозвілевої тощо.

Установлено, що процес безпосереднього керівництва ігровою діяльністю буде ефективним, якщо передбачає урізноманітнення форм, методів і прийомів, а також спеціальну підготовку учнів до гри, накопичення вражень із різних джерел, а також досвіду, який можна випробувати, зімітувати в уявній ситуації.

Оскільки ігрова діяльність справляє відчутний вплив на розвиток неповторного ансамблю психічних сил учня і водночас – це делікатна сфера, що, як на фотоплівці, проявляє індивідуальний і водночас типологічний портрет усіх учасників – автори значну увагу приділяють вивченню результативності гри за вагомими для розвитку особистості сферами: це вплив на розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів; виховання гуманних моральних ставлень; результативність використання гри як засобу прилучення до культури українського народу, розвитку і корекції українського мовлення.

Виявлено евристичний потенціал методики керівництва ігровою діяльністю молодших школярів, що передбачає повноцінне функціонування розгорненої структури ігрової діяльності, особистісну взаємодію педагога з учнями, стимулювання розвивально-виховного ефекту ігор різних видів. Це підтверджується апробацією ігрового навчання в різних умовах організації навчально-виховного процесу. Справджується думка Й. Гейзінга: «навіть коли гра закінчується, дія її не припиняється: вона і далі випромінює на звичайний зовнішній світ своє сяйво, свій благодіючий вплив».

Основним висновком, що стосується методики застосування гри в початкових класах, є її відповідність меті уроку, що сприяє активізації розумової активності учнів, спрямовується на виконання норм і правил у грі; забезпечує партнерську взаємодію учасників гри на засадах толерантності, уникнення конфліктів. Водночас, гра має на меті підготувати дітей до переборення труднощів у навчанні, застосовувати набуті знання й уміння в життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

- Гавриш, Н.В. (ред.). (2006). Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ: Альма-матер.
- Кудикіна, Н.В. (2003). Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. – Київ: КМПУ.
- Проскура, О.В. (1998). Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками. Київ: Освіта.
- Савченко, О.Я. (2004). Навчально-виховне середовище для учнів. Особистісно орієнтоване спілкування. *Навчання і виховання учнів 3 класу*. – Київ: Початкова школа, 6–19.
- Ушинський, К.Д. (1983). Людина як предмет виховання. *Вибрані педагогічні твори*. Т.1. Київ.

ПІДРУЧНИК У КОГНІТИВНОМУ ПРОСТОРІ ТУРБУЛЕНТНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Бондаренко Неллі,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
Київ, Україна

✉ nelly.bondarenko@ukr.net

Інформація в історії розвитку цивілізації завжди відігравала визначальну роль як основа для прийняття рішень на всіх рівнях і етапах розвитку суспільства й держави. Інтеграція України до ЄС і НАТО потребує увідповіднення її стандартів,